

INGLIZ TILIDA OG'ZAKI NUTQNI RIVOJLANTIRISH VA DARSDA O'QUVCHILARNI INGLIZ TILIGA QIZIQTIRA OLISH MASALASI

Isroilova Maftunaxon O'ktamjon qizi

Andijon viloyati Oltinko'l tuman

1-son politexnikumi ingliz tili fani o'qituvchisi.

Annotatsiya: Nutqni o'rgatish o'z mexanizmlariga ega. Ularsiz nutqni o'rgatib bo'lmaydi, tashkil etmaydi yoki o'rgatib bo'lmaydi. Ular: talaffuz tovushlari, tovush birikmalari, so'zlar, so'z birikmalari, gaplar, intonatsiyalar, urg'u kiradi. O'qituvchilar ularni oldindan o'rgatishlari kerak. O'quvchilar ularni to'g'ri talaffuz qilishlari kerak. O'quvchilar ulardan foydalana olsalar, faqat nutq mazmuniga e'tibor berishadi. Ingliz tilida gapirishni o'rgatish, ular o'qituvchiga nutqni o'rgatishning oson, ta'sirchan usullarini, mashqlarini topishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Ingliz tili, usullar, texnika, ingliz tilidagi muloqot, tinglab tushunish, nutqni o'rgatish.

Abstract: Teaching speech has its own mechanisms. Without them, speech cannot be taught, organized, or taught. These include: pronunciation sounds, sound combinations, words, word combinations, sentences, intonations, and stress. Teachers must teach them in advance. Students must pronounce them correctly. When students can use them, they will pay attention only to the content of the speech. Teaching English speaking, they help the teacher find easy, effective methods and exercises for teaching speech.

Keywords: English, methods, techniques, communication in English, listening comprehension, teaching speech.

KIRISH

Texnika va texnologiyalar rivojlangan davrda yashar ekanmiz malakali, o'z kasbini chuqur egallagan, rus va ingliz tillarida erkin muloqot qila oladigan kadrlarga talab kundan kunga ortib bormoqda. O'quvchilarga ta'lim – tarbiya berishda eng asosiy vazifalardan biri o'quvchilarga ona tilini o'rgatish bilan bir qatorda xorijiy tillarni

o'rgatish, shu nuqtaiy nazardan ingliz tilini o'rgatishdir. O'quvchini ingliz tiliga qiziqтира olish, ingliz tilida nutqini rivojlantirish, kasbiy muloqot ga o'rgatishdir.

Ingliz tilida kasbiy muloqot qilishni rivojlantirishdan asosiy maqsadi: o'quvchilarning ingliz tilidagi og'zaki nutqini yaxshilash, atrofdegilar bilan nutqiy muloqotda bo'lish malakasini shakllantirishdan iborat. Nutq o'stirish vazifasi o'z ichiga bir qancha maxsus vazifalarni oladi:

1. Talabalarni tevarak-atrof bilan tanishtirish, nutqini o'stirish, lug'atini boyitish;
2. Nutqning grammatik tomonini shakllantirish;
3. Nutqning tovush madaniyatini tarbiyalash.

Ingliz tilida nutq ko'nikmalarini egallashda eng mashhur texnikalar: asosiy texnika, tilni o'rganishga klassik yondashuv, lingvo-madaniy yondashuv, kommunikativ yondashuv, intensiv texnika, testga tayyorgarlikning hissiy va mazmunli usuli. O'qituvchi yuqoridagi barcha usullarni aralashtirib, birgalikda til o'rganuvchilar bilan hamkorlikda ishlatishi mumkin. Ta'lim texnologiyalari bozori ingliz tilini o'rganishning eng xilma-xil usullari bo'yicha takliflarga to'la bo'lganligi sababli, har bir o'qituvchi, ayniqsa yosh mutaxassislar: o'z texnikasini mukammal ishlab chiqishlari va albatta muvaffaqiyatga erishishlari kerak.

ASOSIY QISM

Chet tilini o'qitishning o'ziga xos uslubini yaratadigan har qanday yuksaklikka erishish uchun uzoq vaqt davomida ma'lum va eng samarali usulni o'rganish kerak.

Chet tilini o'rganishga klassik yondashuv eng kam samarali bo'lganlar ro'yxatiga o'tishi mumkin. Klassik yondashuvning zamirida tilni real va to'g'ri muloqot vositasi sifatida tushunish yotadi, ya'ni tilning barcha tarkibiy qismlari – og'zaki va yozma til, tinglash va boshqalar – o'quvchi tizimli va uyg'un rivojlanishi kerak. Klassik texnika tilni o'z-o'zidan tugatadi, ammo bu kamchilik emas. Ushbu kompleks yondashuv, birinchi navbatda, o'quvchilarda uni tushunish va yaratish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan. Usul o'zbek o'qituvchi va talabalari bilan treningni o'z ichiga oladi, biroq bunday o'qitish usuli (ammo "moda" bo'lmasa ham) unchalik samarali bo'lishi mumkin emas: ona tili bo'lmagan o'qituvchi ikki til tizimini tahlil qilish va solishtirish,

dizaynlarni solishtirish qobiliyatiga ega, ma'lumotni yaxshiroq muloqot qilish, grammatika qoidalarini tushuntirish hamda xatolarni oldini olishi lozim.

Nutq asosiy til faoliyatidan biridir. O'quvchilar so'zlash orqali ma'lumot almashadilar. Ingliz tilini o'rgatishda nutq katta rol o'ynaydi. Gapirmasdan muloqotni amalga oshirish mumkin emas. Nutq gapirishning 30 foizini oladi. Import qilish va mustahkamlash, ingliz tilidagi boshlang'ich lingvistik bilimlarni o'zlashtirish, odatlarni rivojlantirish va ko'nikmalarni yaratishning eng yaxshi vositalarida gapirish. O'quvchilar ingliz tilining nutq birliklari yoki iboralar, so'zlar, so'z birikmalari, jumalardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ular faol va doimiy ravishda yo'q qilinadi. Ingliz tilining fonetik lug'ati va grammatika materiallarini bosqichma-bosqich o'zlashtirmasdan turib, chet tilidagi ingliz tilida so'zlashish dasturini amalga oshirish mumkin emas. Nutqni o'rgatish birinchi darslardan boshlanishi tavsiya etiladi. Nutqni o'rgatish tinglab tushunish, o'qish va yozish kabi boshqa nutq faoliyati bilan chambarchas bog'liqdir.

Nutqni o'rgatish o'z mexanizmlariga ega. Ularsiz nutqni o'rgatib bo'lmaydi, tashkil etmaydi yoki o'rgatib bo'lmaydi. Ular: talaffuz tovushlari, tovush birikmalari, so'zlar, so'z birikmalari, gaplar, intonatsiyalar, urg'u kiradi. O'qituvchilar ularni oldindan o'rgatishlari kerak. O'quvchilar ularni to'g'ri talaffuz qilishlari kerak. O'quvchilar ulardan foydalana olsalar, faqat nutq mazmuniga e'tibor berishadi. Ingliz tilida gapirishni o'rgatish, ular o'qituvchiga nutqni o'rgatishning oson, ta'sirchan usullarini, mashqlarini topishga yordam beradi.

Ular qo'yidagilar:

1. Nutqni o'rgatishning lingvistik xususiyatlari, qiyinchiliklari.
 - a) nutqning fonetika, leksika, grammatika kabi til materiallarini to'g'ri tanlagan.
 - b) tanlangan fonetik leksikaning xususiyatlari, qiyinchiliklari, nutqning grammatik materiallari shakllari, ma'nolari, qo'llanishlari. v) to'g'ri talaffuz qilishda, intonatsiyada, urg'uda qiyinchiliklar. d) jumalarni to'g'ri ishlatish ko'nikmalari va odatlarida qiyinchiliklar. e) Replikatsiyadan foydalanish.
2. Nutqni o'rgatishning qo'shimcha lingvistik xususiyatlari, qiyinchiliklari.

a) birovga, biror narsaga murojaat qilgan, yo‘naltirilgan. b) vaziyatlarda gapirish. v) nutqni o‘rgatishda yordamchi vositalar, jihozlardan foydalanish. d) nutqni o‘rgatish uchun motivlar bo‘lish. e) nutqqa o‘rgatish sharti.

3. Nutqni o‘rgatish psixologiyasining xususiyatlari, qiyinchiliklari

a) nutqni o‘rgatish uchun monolog va dialogdan foydalanish. b) gapirishga o‘rgatish ehtiyojiga ega bo‘lish. v) fikrni og‘zaki ifodalash. d) xotiralar va boshqalar.

Tinglab tushunish va gapirish og‘zaki nutqqa birlashtiriladi yoki og‘zaki nutq aloqalarini amalga oshiradi. Tinglab tushunishsiz nutqni yaratib bo‘lmaydi. Tinglash va ma‘lumot olish orqali o‘quvchilar so‘zlash orqali javob berishlari mumkin. Tinglab tushunish orqali o‘quvchilar nutq uchun jiddiy zarur bo‘lgan so‘zlar, so‘z birikmalari, jumlarlar va ularning talaffuzlarini bilib oladilar, ular bilan tanishadilar. Nutq o‘qish bilan ham bog‘liq. O‘qish orqali o‘quvchilar yangi ma‘lumotlar, mazmunga ega bo‘ladilar.

Ular nutq uchun ma‘lumotlardan foydalanadilar. O‘qish orqali o‘quvchilar so‘zlarning talaffuzini, so‘z birikmalarini, intonatsiyalarini birlashtiradi, o‘zlashtiradi. Buning uchun gapirishga o‘rgatish uchun yordam kerak. Nutq yozish bilan ham chambarchas bog‘liq. Yozish xotiraga yordam beradi, so‘zlovchi ma‘lumotni eslab qoladi.

Shunday qilib aytishimiz mumkinki, gapirish tinglab tushunish, o‘qish va yozishni amalga oshirishga yordam beradi. Nutq faoliyati aloqalarisiz nutqni o‘rgatib, o‘rganib, o‘rganib bo‘lmaydi.

Tinglab tushunish, gapirish, o‘qish, yozish ingliz tilini o‘rgatishda bir-birini to‘ldiradi. Nutq monologik, dialogik nutqlar polilog nutqlarga bo‘linadi. Monologik, dialogik nutqlar maktablarda, litseylarda, kasbiy ta‘lim tashkilotlarda o‘qitiladi.

Nutqni o‘rgatish o‘z maqsadi, mazmuni, o‘qitishning kelajagi, mexanizmlari va bosqichlariga ega. Nutqni o‘rgatish maqsadlari. Ingliz tilini o‘rgatish o‘z maqsadlariga ega.

Ular: 1-maqсад: Ingliz tilini o'rgatish vositasi yoki ingliz tilidagi muloqot vositasi sifatida nutqni o'rgatish. 2-maqсад: Muloqotni shakllantirishda yoki nutq odatlarini shakllantirishda nutqdan foydalana olish.

XULOSA

Shuning uchun gapirish ingliz tilidagi aloqa vositasi bo'lishi mumkin va gapirishning o'zi gapirish orqali o'rgatiladi. Nutqni faoliyatda foydalana olish uchun o'rgatish kerak. O'qituvchi nutq odatlarini shakllantirishi kerak. Gapirish faoliyatida nutqdan foydalanish odatlari. Dasturlarning talablari, nutqni o'rgatish dastur talablariga muvofiq tashkil etilishi kerak. Har bir muassasa, maktab, litsey, kasbiy ta'lim, va oliy ta'limning o'z dasturlari va nutqni o'rgatish bo'yicha o'z talablari bor. Ingliz tilida gapirishni o'rgatishning ushbu talablari dasturlarda yozilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jalolov.J.J. Chet til o'qitish metodikasi. Toshkent, 1996
2. Yoqubov I. " Ingliz tili o'qitish metodikasi", (o'quv qo'llanma). Toshkent. Sharq nashriyoti. 2003-yil.
3. Xatamova N.Q., Mirzayeva M.N. "Ingliz tili darslarida qo'llaniladigan interfaol usullar" (uslubiy qo'llanma), Navoiy. 2006-yil.
4. Zaripova R.A. Chet tillar o'qitish metodikasidan qo'llanma,- T.: O'qituvchi,1986.
5. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению- М., Русский язык. 1989
6. Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе. 1977.